

Preek over Genesis 37

- Schildwolde, 9 juli 2017
- Kees van Dusseldorp

Uitverkoren – uitgespuwd?

Liturgie:

votum en groet

Ps.99:1,4,7 [Wiekslag 1-8]

wetslezing

Ps.147:1,7 [Wiekslag 5-8]

gebed

lezen: Genesis 37

Rom.8:31-39

Ps.77:1,3

preek: Gen.37:11

Ld.130:1,3,4

doorgeefbijbels

gebed

collecte

Gz.163

zegen

Gemeente van Christus,

** Jozef – een bijzondere jongen

Je zult maar met Jozef in de klas zitten.
Lievellingetje van de leraar.
Zit altijd vooraan. Een nerd. Irritant.
Heeft de duurste kleren. Mag altijd chique vakanties.
Haalt de hoogste cijfers. En weet ook van zichzelf dat hij de beste is. Arrogant.
Zegt altijd dat hij professor zal worden.
Wil jij een geintje uithalen met een ander, doet hij niet mee.
Sterker nog: hij vertelt het aan de mentor.
Hij vloekt niet, drinkt niet, rookt niet, lacht niet mee met schuine moppen.

Je zult maar met Jozef in de klas zitten.
Of nog erger: hij zal je kleine broertje maar zijn.
En je vader stimuleert hem hierin. Geeft hem steeds zijn zin.
Hij koopt die dure spullen voor hem.
Hij gelooft de wazige verhalen en dromen die je broertje vertelt.

Is dat Jozef?
Zo wordt er naar hem gekeken.
Zo wordt zijn verhaal gelezen.
En je denkt: wat een domme vader. Die zijn kind zo verwent.
Die de een voortrekt boven de ander. En zo zijn kinderen tegen elkaar opzet.
En je denkt: wat een irritante jongen.
Het was niet goed, maar wel begrijpelijk dat zijn broers hem haten.
En je denkt: ja, wel zielig voor hem, in die put.
Maar ook wel een beetje logisch. Als je je zo onuitstaanbaar gedraagt!

En dan? Wat wordt dan de preek? Dat God door domme en dwaze mensen heen, toch zijn doel bereikt. En dat wij een beetje verstandiger met onszelf en met elkaar moeten omgaan. Een mooie boodschap, zeker.

Maar het klopt niet! Echt helemaal niet! Je doet geen recht aan Jozef. Je doet geen recht aan dit stuk van Gods Woord. En daarmee hoor je Gods aanspraak op jou vandaag niet..

Mag ik het eens anders vertellen?

** bijzonder kind van God

Jozef is een bijzondere jongen.
Al vanaf zijn geboorte is duidelijk: Jozef is de stamhouder (1 Kron.5:1-2).
Hij heeft welliswaar tien oudere broers. Maar Jozef is de oudste zoon van Rachel, de eerste vrouw van zijn vader. En dus is hij de erfgenaam. Zijn broers krijgen hun deel wel. Maar Jozef krijgt het dubbele deel. Dat is het recht van de eerstgeborene. En zo zal het ook gaan. Bij het sterven van vader Jakob, krijgt Jozef twee keer zoveel. Zijn beide zonen Manasse en Efraim krijgen allebei een kindsdeel. Een dubbel deel dus later voor Jozef. Vanaf zijn geboorte ligt dat vast. Wij zijn er niet zo heel gevoelig meer voor. Maar vroe-

ger wel. Je bent de stamhouder of je bent het niet. Of je broers dat nu leuk vinden of niet. Er valt niet veel aan te veranderen. Tenzij... Stel dat Jozef er niet meer zou zijn...

Al vroeg krijgt Jozef de mantel die dat duidelijk maakt. De jas met mooie kleuren. Een lange mantel, met lange mouwen. Absoluut niet handig als je aan het werk moet. Maar maakt wel voor iedereen duidelijk wie hij is: de troonopvolger. Een belangrijk man. Daarom heeft hij die veelkleurige toga aan als hij op visitatie gaat naar zijn broers. In opdracht van zijn vader.

Ondanks zijn bijzondere positie hielp Jozef zijn broers met hun werk, vertelt het verhaal. Vooral zijn halfbroers van Bilha en Zilpa, die in rangorde het laagst stonden. Welliswaar halfbroers van Jozef, maar toch, zonen van de slavinnen. Jozef voelt zich er niet te groot voor. Hij is niet bang om vuil of moe te worden. Hij heeft oog voor de minst bedeeden. Hij trekt van tijd tot tijd zijn staatsiemantel uit en trekt de overal aan. De geliefde zoon vernedert zich uit vrije wil. Een mooi detail dat iets van Jozefs karakter laat zien.

Zijn broers zijn niet zulke lieverdjes. Vooral de zonen van Lea, de tweede vrouw van zijn vader. Ruben had seks met Bilha, de bijvrouw van zijn vader. Simeon en Levi hadden een complete stad uitgemoord als wraak voor de verkrachting van hun zuster Dina. Van Juda komt nog een bijzonder verhaal over een hoer en een poging tot moord. Dat zijn de misdaden die wij kennen. Er zullen er meer geweest zijn. Als Jozef aan zijn vader vertelt wat er over zijn halfbroers wordt gezegd, is dat dan klikken? Er zijn situaties dat je moet spreken. Misdaden moet je melden. Als een klasgenoot een onfatsoenlijke foto van iemand maakt en op instagram zet, moet jij dat melden bij de mentor. Of de vertrouwenspersoon. Anders ben jij er medeplichtig aan. En gaan zulke schadelijke en slechte praktijken door. Maar onrecht moet gestopt en bestraft worden. Als recht en vrede je lief zijn.

O ja, en dan die dromen. Wij zeggen: dromen maken duidelijk wat je in je onderbewuste verlangt. Of waar je bang voor bent. Maar er zijn ook dromen die van God komen. Dromen die je te denken geven. Waar je over loopt na te denken. Openbaringen. In dit hoofdstuk komen wij de naam van God niet tegen. Maar hier in die dromen van Jozef spreekt God. Jozef beseft dat en zoekt naar de betekenis. Zijn vader vermoedt het en besluit om de dromen te onthouden.

‘Broers, ik heb gedroomd vannacht. We waren schoven aan het binden. En mijn schoof richtte zich op en bleef rechtop staan, terwijl die van jullie in een cirkel om die van mij heen kwamen staan en zich voor mijn schoof neerbogen.’ Is het dom van Jozef om het te vertellen? Rijkelijk naïef voor een puber met grootsheidswaan? Nog versterkt in de tweede droom, als zon, maan en sterren zich voor hem persoonlijk neerbuigen? Groter en grandiozer kan een sterveling niet fantaseren.

Nee, het is geen arrogantie. Jozef gelooft dat zulke dromen van God komen. Dat God hem iets duidelijk wil maken. En anderen door hem. Moet hij zijn mond houden? Moet hij het als geheim met zich meedragen, alleen worstelen met de vraag wat het betekent en waar het op slaat? Nee, zo ga je niet met Gods Woord om. Dat mag je niet voor jezelf houden. Als je spreken moet, moet je spreken. Gods openbaring is nooit alleen voor jou persoonlijk bedoeld. Maar altijd ook voor anderen. Wat zij er ook van vinden. Ook al voelen ze zich geraakt, worden ze boos, kunnen ze het niet aanhoren en snoeren ze je de mond.

Jozef is een bijzondere jongen. Maar dan in positieve zin. Een bijzonder kind van God. Een jongen met een duidelijke bestemming, met een groeiend Godsbesef en met een mooi karakter. Fijn om bij je in de klas te hebben. Als je hem niet verdragen kunt, zegt dat iets over het donker in je eigen hart. En over jouw jaloezie en trots. Want duisternis verdraagt geen licht.

Kijk, zo kan ik het verhaal ook vertellen. Dan kom ik veel dichterbij de bedoeling van het verhaal dan als ik allerlei stichtelijke dingen zou zeggen over je kinderen niet verwerpen of voortrekken, over bescheidenheid en geen aanstoot geven, over geweldloze communicatie. Dat is ook waar. Maar dit verhaal gaat ergens anders over. Zo komt het op een andere manier dichterbij. ik geloof dat ik zo ook veel dichterbij jou op de huid kom. Maar daarvoor moet ik nog een stap zetten.

** Jozef – Jezus – wij

Als ik dit nu op een rijtje zet:

Jozef wist vanaf het begin van zijn bijzondere bestemming.

Hij voelde zich niet te groot om zijn laagstbetaalde broers te helpen.

Hij wilde het onrecht niet verdragen of er door stilzwijgen aan meewerken.

Hij gaf de openbaring van God door en werd erom gehaat. Uiteindelijk buitengestoten.

Wat denk je dan?

Onze Heer Jezus Christus!

De gelijkenis is treffend.

Niemand heeft een levensverhaal, een persoonlijkheid en een bestemming die meer op die van Jezus lijkt, dan Jozef.

Jezus, die de onderdrukten opzoekt. De laagstgewaardeerde volksgenoten. Samaritanen, melaatsen, tollenaars, hoeren en verlamden.

Jezus, die de waarheid vertelt, Gods woorden niet voor zichzelf houdt, maar doorgeeft, ook als die confronterend en ongewenst zijn.

Jezus, die vanaf het begin weet dat Hij een bijzondere missie heeft. Die zich daar niet voor schaamt, of het verstoort. Hij doet soms raadselachtige uitspraken over zichzelf en moet ook leren ontdekken wat Gods missie voor hem betekent.

Jezus, die in toenemende mate gehaat wordt. 'Hij noemt zichzelf Gods zoon!'

Veracht, verkocht, ontkleed en uitgespuwd door zijn broeders.

Om uiteindelijk de man te worden voor wie iedereen buigt. En die met zijn macht de Verlosser wordt van Gods volk. Niemand zag het. Hij probeerde zelf te begrijpen hoe het zou gaan. Hield zich vast aan Gods Woord.

Jozef is de Jezus van de tweede etappe. Die Gods volk van de dood gaat redden. En de toekomst voor hen open zal breken.

Als je eenmaal ziet hoeveel Jozef en Jezus gemeen hebben, dan zie je steeds meer overeenkomsten. Een vader die blijft nadenken over wat er gebeurd is, net als moeder Maria later (Luk.2:19). Een karavaan, niet met goud, wierook en mirre, maar met specerijen, balsem en mirre (HSV). Broeders die zeggen: laten wij de zoon doden, dan is de erfenis voor ons (Luk.20). Een mantel die bewaard wordt. Een verradersloon van geen 30, maar 20 zilverstukken. Angst voor wie de schuld op zich neemt voor onschuldig bloed (Mat.27:24-25).

Het zijn details in het verhaal. Maar ze wijzen mij erop: Jozef is de Jezus van toen. De verlosser door God gezonden. En daarom vertelt het mij iets over mijn verlossing. En over hoe ik als verlostee leef en voor anderen een verlosser kan worden.

Mozes zegt later: Jozef was de uitverkorene onder zijn broeders.
De uitverkorene.
Met hoofdletters geldt dat voor Jezus Christus.

En zo komen wij in beeld. Jij evengoed als ik.
Door God uitverkoren.
Je bent Gods geliefd kind!
In Jezus Christus geldt dat voor jou en mij.
Wie je ook bent en wat je ook hebt meegemaakt.
Jij draagt de belofte van eeuwige leven.
Eeuwig leven in de liefde en vriendschap van God.
Je bent een mens met een roeping, een bestemming.
Niet vanuit jezelf. Maar omdat Hij je roept. En je zo verlost.
En als een nieuw mens in deze wereld zet.
Met een nieuwe levensstijl.

Een uitverkorene.
In een slechte wereld.
Dat is vragen om problemen. Toch?
Kijk naar Jozef, kijk naar Jezus.
En kijk dan eens naar jezelf.

** uitverkoren – uitgespuwd?

Lieve mensen, de lezers van de Jozefverhalen weten meer. Ze weten van de afloop. Ze weten dat deze dromen geen bedrog zijn. En ook geen verborgen verlangens. Maar beloften. En bewijzen van Gods aanwezigheid.

We weten meer dan vader Jakob: hij heeft zoveel verdriet en rouw omdat hij denkt dat zijn zoon dood is. Zijn andere zoons laten hem dat geloven. Maar het is niet waar.

We weten meer dan de jaloerse broers van Jozef. Ze mogen Jozef niet, kunnen hem niet uitstaan, zijn jaloers op zijn bijzondere positie. Maar ze weten niet dat hun leven van hem afhankelijk is. Willen niet dat hij hen verlossen zal van de dood.

En we weten meer dan Jozef zelf. Jozef is de eerlijkheid en dienstbaarheid zelve. Hij probeert te doen wat goed is. Helpt zijn broers. Luistert naar zijn vader. Deelt wat hem bezighoudt. Hij bereidt zich voor op zijn missie.

‘Jozef.’

‘Ja, vader.’

‘Hoe zou het met je broers zijn? Zou het vrede zijn? Of zouden ze weer moeilijkheden veroorzaken?’

Maar Jakob, dat is toch vragen om problemen? Je weet toch dat het geen vrede is tussen Jozef en zijn broers? Er kon geen vriendelijk woord voor hem af!

Maar Jozef trekt zijn overal uit en zijn koningstoga aan en gaat zijn broeders zoeken. Hij vindt ze niet. Hij dwaalt daar rond, tot een man hem aanspreekt. Een bijzondere ontmoeting. 'Wie zoek je?' 'Mijn broers'. 'Ze zijn 20 kilometer verderop.'
Is het een engel? Veel joodse uitleggers denken dat. Omdat niet Jozef de man aantrof. Maar dat een man h m vond. Maar dan wel een vreemde engel. Door zijn aanwijzing vindt Jozef zijn broers. Maar het betekent tegelijk het einde van zijn vrijheid. Deze man is een wegwijzer naar het lijden. Stuurt God Jozef zo zelf de lijdensweg op, die tot verlossing leidt (Ps.105:17)? Jozef zal nog vaak aan deze ontmoeting hebben teruggedacht.

'Ha, daar komt onze meesterdromer!'

Ze weten, dit is hun kans. Veel discussie schijnt er niet voor nodig te zijn. 'Laten we hem doden. Dan zullen we eens zien wat er van zijn dromen uitkomt.' Die laatste zin is veelzeggend. Want niet alleen voor Jozef was duidelijk dat zijn dromen van God kwamen. Maar in die cultuur werd algemeen aangenomen dat dromen iets met de goden te maken hadden. Dan krijgt zo'n uitspraak een heel bijzondere lading: het is God verzoeken. Bewust Gods Woord onschadelijk willen maken. Door de boodschapper uit de weg te ruimen. Jaloezie en haat vormen de invalspoorten van de duivel. Het is een terroristische aanslag op Gods plan.

Goed, het verhaal krijgt nog een aantal wendingen. Ruben weet voor elkaar te krijgen dat Jozef niet direct wordt vermoord, maar in een regenopvangput wordt gegooid. Eerst rukken ze hem zijn mantel uit. Later blijkt dat de broers het schreeuwen en roepen van Jozef wel hebben gehoord (42:21).

Wees trouwens niet al te positief over Ruben. Hij wil zijn eigen voordeel doen met Jozef. Misschien weer in genade aangenomen worden bij zijn vader, die hij heeft bedrogen?

Juda geeft er nog weer een nieuwe draai aan: Jozef wordt verkocht aan handelaars die toevallig langskomen. Midjanieten en Ismaelieten. Voor 20 zilverstukken, de prijs voor een slaaf van de laagste categorie. Aan een touw wordt hij achter een kameel gebonden. Om af te dalen naar Egypte. Dat is voor de aartsvaders het dodenrijk.

Zo eindigt het eerste bedrijf van dit verhaal. De uitverkorene is uitgespuwd. Verlaten door mensen. Eenzaam, gevangen, bespot, verkocht.

Kind van God zijn, dat is een geweldig voorrecht.

Je hebt een machtige Vader in de hemel. Een prachtig geheim in je ziel. En een heerlijke toekomst voor ogen.

Maar je bent kind van God in deze wereld. Als uitverkorene onder de mensen. Dat gaat niet goed. Ze denken dat je arrogant bent, als jij voor de waarheid opkomt. Ze denken dat je trots bent, als jij spreekt over het leven in de hemel straks. Ze denken dat je hypocriet bent, als jij probeert zo christelijk mogelijk te leven. Ze denken dat je iets van ze wilt, als jij je dienstbaar opstelt. Ze denken dat je onverdraagzaam bent, als je zegt dat er maar  n weg is naar het leven. Want ze willen het licht niet zien, de waarheid niet horen, geen schuld belijden, niet van genade afhankelijk zijn.

Is het zij tegen wij?

Nee natuurlijk niet. Ook naar elkaar toe kennen wij dat. Toch?

Iemand die enthousiast is, heet evangelisch.

Iemand die ernstig is, heet supergereformeerd.

Iemand die zich inzet, heet een uitslover.

Iemand die je aanspreekt, noem je een bemoeial.

Iemand die informeert hoe het met je gaat, verdenk je van een dubbele agenda.

Iemand die zegt hoe het zit, heet onverdraagzaam en strak.

En iemand die vraagtekens plaats, een onzekere twijfelaar.

Natuurlijk, je kunt altijd wel iets vinden. Maar je loopt het risico om zo Gods zorg te verspelen. Om de ongemakkelijke waarheid onschadelijk te maken. Om een aanslag te plegen op de getuigen van de Heer.

Het is geen zij tegen wij. Een kind van God onder de mensen. Zelfs onder broeders en zusters. Eigenlijk is het vreemd als het geen weerstand oproept.

Dat is niet gemakkelijk. Je kunt het er knap moeilijk van krijgen. En zelfs aan jezelf en aan God gaan twifelen. Als het tegenzit. Het kwaad je leven treft. Veel meer dan bij anderen. Waar is God dan? Waar is zijn belofte?

We weten Jozefs reactie niet. Of hij gebeden heeft of niet.

Of hij wanhopig werd of niet.

We weten wel dat Jozef geen verbitterd man wordt.

Hij blijft ook als gevangene het goede doen.

In duurzaam vertrouwen op God.

Stefanus zegt later: God was met hem (Hand.7:9).

Wist Jozef daar iets van? Ja! Hij had zijn dromen. Als openbaringen van God.

Zijn houvast lag in die beloften van God.

** en wij?

Wat is nu de toepassing van dit verhaal? Voor ons?

Dat is me realiseer hoe moeizaam de weg van de verlossing. Niet omdat de verlossers slechte mensen zijn. Maar omdat de wereld geen uitverkorenen verdraagt. Omdat de duisternis het licht niet wil zien. Omdat de mensen de waarheid niet willen horen. En laat dat mij ontdekken aan het duister in mijn eigen hart. Ook ik verdraag van mezelf Gods licht niet. Wil niet horen wat de waarheid over mezelf is. Wil me niet bekeren.

De toepassing is ook, dat ik nog meer respect krijg voor de verlosser en van hem leren wil. Respect voor Jozef, maar zeker voor Jezus. Wat een weg zijn zij gegaan. En ze verloren het vertrouwen niet en raakten de vrede van hun ziel niet kwijt. Laat ik vooral veel naar hen luisteren en van hen leren. Hoe de beloften van God werkelijk kracht geven, hoe zwaar het lijden ook is. Dat Gods Woord het uitzicht openhoudt, hoe ellendig de omstandigheden ook zijn en ook al zie ik er niets van. Dat het voldoende is om met Gods beloften te leven, ook al zoek ik mijn houvast zo vaak in gezondheid, welvaart en waardering. Je moet er niet aan denken om zo beproefd te worden als Jozef en Jezus. Maar in hun beproeving hebben zij geleerd, en zij leren het ons, dat Gods beloften echt betrouwbaar zijn. De enige troost, het enige houvast in leven en sterven.

De toepassing is tenslotte, dat ik me realiseer dat ook ik een uitverkorene op aarde ben. Een kind van God tussen de mensen. Een lichtdrager in de duisternis. Dat roept proble-

men op. De duivel houdt niet van het licht. En mensen van zichzelf ook niet. Ik word getest, aangevallen, veracht. Maar toch: als ik het licht niet verspreid, hoe zou een ander dat dan ontdekken? Als ik geen getuige van mijn Verlosser ben, wie is het in mijn omgeving dan wel? Dan leer ik van Jozef en van Jezus wat het betekent om een uitverkorene onder de mensen te zijn.

Wil jij zo'n Jozef in jouw klas? Ik hoop inmiddels wel. Maar weet je: je bent zelf zo'n Jozef in jouw klas! In jouw familie. Op jouw werk. In jouw straat. In de kerk.

Blijf trouw aan je roeping en je status. Volg de weg die de Heer je wijst. En ken jezelf als kind van God. Jij bent van God!

Blijf leven in eerlijkheid en dienstbaarheid. Wees solidair met de zwakken. Blijf spreken van de waarheid. Jij bent van God!

Maak je keuzes in vertrouwen. Wat er ook gebeurt. Vind je houvast in Gods beloften. Jij bent van God!

Zijn uitverkorenen, die kan niemand van hem afpakken. Zijn kinderen, daar kan niemand tussen komen. Zijn verlost, dat reikt tot in de eeuwigheid.

Amen